

УДК 371.15:796.41

WIZJE PRZYSZŁOŚCI PO ZAKOŃCZENIU KARIERY ZAWODNICZEJ W SPORCIE GIMNASTYCZNYM

Anna PERZYŃSKA-BISKUP, Krystyna KAPIK-GRUCA, Dorota LIPKA-NOWAK,
Dorota DUDEK¹, Stanisław SAWCZYN²

¹Akademia Wychowania Fizycznego, Kraków,

²Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu, Gdańsk, POLSKA

**БАЧЕННЯ СВОГО МАЙБУТНЬОГО ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ
В ГІМНАСТИЦІ.** Анна ПЕРЖИНЬСКА-БІСКУП, Кристина КАПІК-ГРУЦА, Дорота ЛІПКА-
НОВАК, Дорота ДУДЕК¹, Станіслав САВЧИН². ¹Академія фізичного виховання, Краків, ²Академія
фізичного виховання і спорту, Гданськ, ПОЛЬЩА

Анотація. Жіноча гімнастика належить до видів спорту, в яких спортивна карера починається й закінчується дуже рано. Проведено пошук відповідей на запитання: чи замислюються молоді гімнастки над своїм майбутнім життям, або зосереджуються лише на своїй сьогоденній діяльності? Дослідження проводилось за участю молодих гімнасток із 53 спортивних клубів.

Ключові слова: спорт, гімнастика, жінки, робота, майбутнє.

Wstęp. Wyczynowe uprawianie sportu posiada ściśle określone ramy czasowe, które wyznaczone z jednej strony przez moment wejścia do sportu i rozpoczęcia tzw. kariery, z drugiej natomiast przez konieczność mniej lub bardziej efektywnego wycofania się z niego. Jak wiadomo usytuowanie tych punktów granicznych jest zależne od rodzaju dyscypliny. Do swoistości gimnastyki należy wczesne rozpoczynanie aktywności zawodniczej i relatywnie do innych dyscyplin wcześniejsze jej kończenie.

Naturalne zatem wydawało się pytanie, czy zawodniczemu uprawianiu gimnastyki towarzyszy zastanawianie się nad własną przyszłością, nad dalszą drogą życiową, w tym zwłaszcza nad aktywnością zawodową, która wcześniej lub później stanie się aktywnością dominującą. Warto na wstępie nadmienić, iż w czasie zawodniczego uprawiania gimnastyki wiele zawodniczek obu populacji wybiegało myślami w przyszłość, koncentrując się nad ewentualną pracą zawodową mniej lub bardziej powiązaną z instytutacją sportu.

Materiał i metoda. Materiał badawczy stanowiła grupa 482 zawodniczek uprawiających wyczynowo trzy dyscypliny gimnastyczne: gimnastykę sportową, gimnastykę artystyczną i akrobatykę w polskich klubach. Badaniami empirycznymi objęto 272 gimnastyczki aktualnie uprawiające sport (aktualne, generacja A) oraz 210 kobiet, które zakończyły już swoją karierę zawodniczą (byłe, generacja B).

Badane reprezentowały trzy poziomy sportowe: niższy-zawodniczeki II klasy sportowej, średni-I klasy sportowej i najwyższy to zawodniczeki klasy mistrzowskiej krajowej i międzynarodowej. W badaniach uwzględniono również trzy kategorie stażu zawodniczego oraz dwie, w każdej generacji, kategorie wieku.

Podstawową techniką gromadzenia materiału empirycznego był wywiad socjologiczny pogłębiany, technika ankiety oraz obserwacja. Materiał poddano opracowaniu statystycznemu, wykorzystując współczynnik V Cramer, potwierdzający statystycznie istotne zależności. W odpowiedziach na postawione pytania, poszczególne udziały procentowe nie sumują się do 100 %, ponieważ respondentki mogły podać kilka przykładów.

Wyniki i dyskusja. Aby zbadać wizje przyszłości gimnastyczek postawiono respondentkom pytanie: „Jak wyobrażała sobie Pani/ wyobrażałaś sobie swoją przyszłość po zakończeniu kariery zawodniczej, w momencie, kiedy uprawiała Pani/ uprawiałaś gimnastykę?”. Z odpowiedzi zawartych w tabeli 1 wynika, iż wśród gimnastyczek aktualnych prawie 50 %, a wśród

byłych ponad 70 % przyznało się do rozmyślań nad własną przyszłością w czasie uprawiania sportu wyczynowego.

Tabela 1

**Wyobrażenia dotyczące przyszłości
po zakończeniu kariery według przynależności generacyjnej (%)**

Wyobrażenia	Kategorie zawodniczek		Ogółem
	Aktualne	Byłe	
Przyszłość bezpośrednio związana z gimnastyką	13,97	47,14	28,63
Przyszłość pośrednio związana z gimnastyką	2,57	1,43	2,07
Przyszłość pośrednio związana ze sportem	31,24	22,38	27,39
Przyszłość nie związana ze sportem	9,19	9,05	10,37
Brak wyobrażeń	52,94	27,62	41,91

Największa wartość współczynnika V Cramera dla zmiennej generacyjnej wynosi 0,537; zmiennej wieku 0,550; rodzaju dyscypliny 0,181; poziomu sportowego 0,319; stażu zawodniczego 0,248.

Wśród przedstawionych wizji największą uwagę przykuwa duże zróżnicowanie generacyjne i dość liczna w generacji A (blisko 53 %) grupa zawodniczek o nieokreślonych planach i wyobrażeniach dotyczących przyszłości. Brak sprecyzowanej wizji własnej przyszłości wydaje się zjawiskiem naturalnym w gronie aktualnych, najmłodszych i najkrócej trenujących gimnastyczek klasy II. Wynika to stąd, że stojące u progu swej sportowej kariery dziewczęta, koncentrują się głównie na podejmowanych aktualnie działaniach, nie skupiają zaś swej uwagi na przyszłej karierze zawodowej [1].

Zauważono ponadto pewną zależność wskazującą na to, że wraz z wiekiem, stażem zawodniczym i wzrostem poziomu sportowego osobiste plany sportswomenek konkretyzują się, a brak wizji przyszłości wykazuje tendencję zniżkową (V Cramera wynosi: dla zmiennej generacyjnej 0,537, przy $p=0,000$; dla wieku 0,550, przy $p=0,000$; dla rodzaju dyscypliny 0,181, przy $p=0,025$; dla poziomu sportowego 0,319, przy $p=0,000$; dla stażu zawodniczego 0,248, przy $p=0,000$).

Pośród sformułowanych przez respondentki konkretnych wyobrażeń, dominowały tendencje łączenia przyszłości bezpośrednio lub pośrednio powiązanej z aktywnością sportową w gimnastyce lub w innych dyscyplinach sportowych. Obok chęci kontynuowania bezpośrednich związków z gimnastyką w roli trenera czy instruktora (blisko 14 % wśród aktualnych i ponad 47 % wśród byłych), pojawiły się również preferencje uwzględniające pośredni kontakt z tą dyscypliną dzięki pracy w klubach fitness, w cyrku, w zespołach tanecznych, cheerleaders itp. (około 2 % ogółu). Takimi właśnie formami aktywności zawodowej zainteresowane były przede wszystkim starsze sportswomenki klasy mistrzowskiej o najdłuższym stażu zawodniczym, w tym zwłaszcza przedstawicielki akrobatyki sportowej.

Część kobiet pragnęła natomiast zachować kontakty ze sportem poprzez pracę w zawodzie masażysty, rehabilitanta, nauczyciela wychowania fizycznego lub dziennikarza sportowego (31 % aktualne, 22 % były).

Niewiele natomiast ponad 10 % ogółu badanych wyraźnie deklarowało całkowite odejście od sportu, a ich oczekiwania, koncentrowały się wokół różnorodnych zawodów i stanowisk nie związanych profesjonalnie z działalnością sportową.

Dane pochodzące z ankiet i wywiadów umożliwiły ponadto rekonstrukcję szczegółowych biografii zawodowych byłych sportswomenek, a przede wszystkim skonfrontowanie aktualnej sytuacji zawodowej z postulowaną wizją przyszłości.

Porównanie wyników z tabel 1 i 2 ujawnia pewne rozbieżności oczekiwań z ich urzeczywistnieniem. Pomijając stosunkowo duży odsetek sportswomenek, które po zakończeniu kariery zawodniczej nie podjęły pracy zawodowej (25 %), należy dodać, że wśród pozostałych dominowały osoby w różny sposób związane ze sportem (69 %). Blisko siedmiokrotnie więcej kobiet deklarujących chęć pośredniego kontaktu z gimnastyką w przyszłości, podjęło pracę w charakterze instruktorów fitness, tancerzy, cheerlaeders itp. Zwiększyła się również grupa osób nie związanych profesjonalnie

z instytucjami sportowymi mimo, że zamierzały łączyć swą przyszłość ze sportem. Zmniejszył się natomiast odsetek byłych sportsmenek, realizujących uprzednio zaplanowane wizje pracy na stanowisku trenerów lub instruktorów gimnastyki. Nie zmieniła się natomiast ilość osób, które rozpoczęły pracę w zawodach pośrednio ze sportem związanych, takich jak nauczyciele wychowania fizycznego, fizjoterapeuci, dziennikarze sportowi, menedżerowie, właściciele klubów sportowych lub rekreacyjnych itp.

Tabela 2

Życie zawodowe byłych gimnastyczek po wycofaniu się ze sportu (%)

Sytuacja zawodowa	%
Praca bezpośrednio związana z gimnastyką	35,71
Praca pośrednio związana z gimnastyką	10,48
Praca pośrednio związana ze sportem	22,86
Praca poza sportem	21,91
Nie pracuje zawodowo	24,77

Jak widać chęć podtrzymywania profesjonalnych związków ze sportem, a więc działalnością absorbującą młode dziewczęta i kobiety przez wiele lat, zdecydowanie wpływa na charakter podjętej przez nie w przyszłości pracy zawodowej oraz zastosowanie w niej doświadczeń wyniesionych z życia zawodniczego. Ostatnia z kwestii odnosiła się ze zrozumiałych względów do populacji zawodniczek, które zakończyły już swoje kariery sportowe. Na możliwość wykorzystania doświadczeń z kariery sportowej w życiu zawodowym w tej populacji wskazywało blisko 70 % rozmówczyń. Odnosiło się to zarówno do konkretnej wiedzy i umiejętności związanych ze szkoleniem sportowców, jak i do pewnych cech osobowości (obowiązkowość, systematyczność, odporność, wytrwałość, dążenie do celu, szybkie podejmowanie decyzji, optymizm itp.) ułatwiających im nawiązanie kontaktów z ludźmi oraz osiągnięcie zamierzonych celów.

W świetle danych zawartych w tabeli 2 należy uznać, że swoje związki z gimnastyką kontynuuje ponad 46 % byłych zawodniczek, przy czym zaledwie 10 % ich ogółu utrzymuje ten związek w znaczeniu pośrednim. Dodatkowe 23 % w swojej pracy zawodowej kontynuuje pośrednie związki ze sportem i zaledwie średnio co piąta, podjęła aktywność zawodową poza instytucjami sportu.

Reasumując należy podkreślić, iż w generacji byłych sportsmenek utrzymała się zależność postulowanych i realizowanych dróg kariery zawodowej w zakresie dominacji zatrudnienia w instytucjach sportowych. Wyraźniejsze rozbieżności dotyczyły jedynie charakteru zatrudnienia na stanowiskach bezpośrednio lub pośrednio ze sportem związanych. Natomiast stosunkowo wysoki odsetek osób nie podejmujących aktywności zawodowej po zakończeniu kariery zawodniczej, można wytłumaczyć stosunkowo młodym wiekiem respondentek i, w momencie zakończenia aktywności zawodniczej, kontynuowaniem nauki na studiach wyższych. Dostrzeżono ponadto intencje wykorzystania w obecnie wykonywanej pracy zawodowej lub innych dziedzinach aktywności osobistych doświadczeń, wykształconych na niwie życia zawodniczego.

Dla lepszego zobrazowania zależności realizowanej w przyszłości kariery zawodowej od podjętej w młodym wieku aktywności sportowej postanowiono dodatkowo przedstawić uzyskane dane empiryczne z uwzględnieniem rodzaju generacji oraz najbardziej różnicującej spośród zmiennych typowych dla sportu, a mianowicie zmiennej poziomu sportowego. Wpływ powyższych zmiennych rozpatrzony został na podstawie wyróżnionych poprzednio rodzajów wyobrażeń, realizujących bezpośrednio i pośrednio związki aktualnych i byłych sportsmenek z gimnastyką, ich pośrednich powiązań z działalnością sportową oraz kontaktów z instytucjami pozasportowymi. Wyniki takiej analizy zamieszczono w tabeli 3.

Szczegółowa analiza zebranego materiału ujawniła swoistą zależność postulowanej wizji własnej przyszłości od osiągniętego poziomu sportowego (V Cramera dla zmiennej poziomu sportowego wynosi 0,297 przy $p=0,000$). Dostrzeżono bowiem, że wraz ze wzrostem poziomu sportowego,

zwiększa się chęć pozostawania w profesjonalnej łączności ze sportem. Uwagę przykuwa przede wszystkim blisko siedmiokrotny wzrost zainteresowania wśród byłych zawodniczek Klasy Mistrzowskiej, w stosunku do koleżanek o najniższym poziomie sportowym, pracą w charakterze trenera lub instruktora gimnastyki. Informują o tym poszczególne udziały procentowe: 4 % zawodniczek o niższym poziomie sportowym w stosunku do blisko 30 % poziomu wyższego. Podobną, aczkolwiek mniej wyraźną tendencję zwykłą przy budowaniu własnej przyszłości zawodowej na bliskich związkach ze sportem gimnastycznym dostrzeżono wśród zawodniczek generacji A (3 % dla niższego poziomu sportowego w stosunku do blisko 6 % dla poziomu wyższego).

Tabela 3

**Plany zawodowe w wyobrazeniach gimnastyczek
według generacji i poziomu sportowego (%)**

Rodzaje wyobrażeń	Kategorie zawodniczek					
	Aktualne			Byłe		
	Poziom sportowy			Poziom sportowy		
	Niższy	Średni	Wyższy	Niższy	Średni	Wyższy
Wiązała swoją karierę życiową bezpośrednio ze sportem gimnastycznym	3,31	4,78	5,88	4,29	13,33	29,52
Wiązała swoją karierę życiową pośrednio ze sportem gimnastycznym	0,37	1,10	1,10	-	0,48	0,95
Wiązała swoją karierę życiową pośrednio z działalnością sportową	8,46	11,76	11,03	3,33	11,43	7,62
Nie wiązała swojej kariery z instytucjami sportu	4,04	2,94	2,21	0,95	2,86	5,24
Nie posiadała wizji własnej kariery życiowej	23,16	20,59	9,19	4,29	11,43	11,90

Zaobserwowana prawidłowość może wynikać z faktu, iż zawodniczki reprezentujące najwyższy poziom mistrzostwa sportowego, niezależnie od przynależności generacyjnej i jednocześnie najdłużej związane z tym sportem, darzą gimnastykę na tyle dużą sympatią, m.in. z racji osiągniętych w tej dyscyplinie sukcesów, że nie chcą się z nią jak najdłużej rozstawać. Stoją ponadto na stanowisku, że podjęta przez nie aktywność sportowa może być doskonałym sposobem na uzyskanie życiowego awansu i tym samym zrobienie w życiu kariery [6]. Dodać należy, że w obu populacjach zaznaczyło się również zainteresowanie pracą zawodową w instytucjach pośrednio związanych ze sportem gimnastycznym. ten rodzaj powiązań uzyskał jednak niewspółmiernie niższe udziały procentowe. Należy więc uznać, iż wyższy poziom mistrzostwa sportowego w gimnastyce, wsparty dłuższym stażem zawodniczym wzmaga podatność kobiecego środowiska gimnastycznego na wiązanie przyszłości zawodowej z tą dyscypliną sportu [3].

Natomiast chęć realizacji kariery życiowej pośrednio związanej z szerszymi instytucjami sportowymi, niezależnie od przynależności generacyjnej, deklarowały najczęściej gimnastyczki reprezentujące średni poziom sportowy.

Tymczasem sytuacja odwrotna tzn. niechęć do łączenia kariery życiowej ze sportem zmniejszała się wraz ze wzrostem poziomu sportowego jedynie w grupie zawodniczek aktualnie uprawiających sport i jakkolwiek w generacji byłych sportsmenek dostrzeżono nieznacznie tendencję zwykłą, to zasadniczo stanowiły one niewielkie udziały procentowe.

Analogiczna sytuacja zaznaczyła się w przypadku braku wizji własnej przyszłości i ujawniła niesprecyzowane wyobrażenia dotyczące kariery życiowej w gronie zawodniczek aktualnie trenujących o najniższym poziomie sportowym oraz wśród zawodniczek byłych, reprezentujących średni i najwyższy poziom mistrzostwa sportowego. Nie można zatem wysunąć w tym przypadku jednoznacznych wniosków, że wzrost poziomu sportowego w gimnastyce, bezsprzecznie wiąże się z brakiem konkretyzacji przyszłych planów zawodowych.

Tymczasem ciekawych informacji dostarcza tabela 4, która umożliwiła skonfrontowanie wyobrażeń o przyszłości z konkretnymi, aktualnie realizowanymi przez zawodniczki po wycofaniu się z czynnego uprawiania sportu, obowiązkami zawodowymi.

Tabela 4

Realizacja planów zawodowych wśród byłych sportswomenek (%)

Charakter pracy	Poziom sportowy		
	Niższy	Średni	Wyższy
Praca bezpośrednio związana z gimnastyką	3,33	10,00	22,38
Praca pośrednio związana z gimnastyką	-	2,86	7,62
Praca pośrednio związana ze sportem	2,86	4,76	15,24
Praca nie związana z instytucjami sportu	2,86	7,62	11,43
Nie pracuje zawodowo	2,86	14,29	7,62

Jakkolwiek porównanie wyników z tabeli 3 ujawnia pewną zbieżność oczekiwań z ich rzeczywistaniem, to dostrzec można wyraźne dysproporcje. Mianowicie zakończenie kariery sportowej w kobiecym środowisku gimnastycznym oznaczało zwiększenie, w porównaniu z wyobrażeniami o przyszłości, udziału w działalności pośrednio związanej ze sportem oraz spadek zatrudnienia w charakterze trenerów bądź instruktorów gimnastyki. Największą różnicę dostrzec można w przypadku kobiet podejmujących pracę w instytucjach pośrednio związanych z gimnastyką. Okazało się bowiem, iż wśród zawodniczek o najwyższym poziomie sportowym, ośmiokrotnie więcej kobiet niż przewidujących taki scenariusz przyszłości w momencie czynnego uprawiania sportu, pracuje obecnie w charakterze instruktorów fitness, tancerek, cheerleaders, choreografów itp. (0,95 % w stosunku do 7,62 %).

Na uwagę zasługuje również blisko dwukrotny wzrost w gronie gimnastyczek reprezentujących najwyższy poziom sportowy oraz dwuipółkrotny spadek wśród zawodniczek legitymujących się I klasą sportową, zatrudnienia w instytucjach pośrednio powiązanych z działalnością sportową.

Zakończenie czynnego udziału w sporcie wyczynowym łączyło się ponadto ze wzrostem wyboru aktywności zawodowej poza sportem, w tym zwłaszcza w grupie sportswomenek o najniższym poziomie mistrzostwa sportowego.

Natomiast dla blisko ¼ sportswomenek moment zakończenia kariery wyczynowej nie oznaczał konieczności podjęcia pracy zawodowej, przy czym chodziło tu w głównej mierze o kontynuujące naukę młodsze gimnastyczki, reprezentujące średni poziom sportowy.

Reasumując, można stwierdzić, iż wraz ze wzrostem poziomu mistrzostwa sportowego w gimnastyce, nasila się proces wiązania przyszłej kariery życiowej ze sportem. Tak charakterystyczna dla postulowanych dróg przyszłości dominacja zatrudnienia w instytucjach sportowych, utrzymuje się również wśród faktycznie realizowanych przebiegów kariery życiowej zawodniczek, które zakończyły już wyczynową działalność zawodniczą.

Należy jednocześnie podkreślić, że wzrost poziomu sportowego wzmagał podatność badanych na zatrudnienie w instytucjach pośrednio związanych ze sportem i gimnastyką, a redukował chęć podjęcia pracy bezpośrednio związanej ze sportem profesjonalnym, w charakterze trenera lub instruktora gimnastyki. Zwiększył się ponadto odsetek kobiet lokujących swą przyszłość w pozasportowych dziedzinach aktywności i nie wiążących swej kariery życiowej z dotychczasową działalnością.

Wnioski. Uzyskane w toku badań wyniki upoważniają do sformułowania kilku refleksji i wniosków.

1. Wraz z wiekiem, stażem zawodniczym i wzrostem poziomu sportowego osobiste plany zawodniczek gimnastyki konkretyzują się, a brak wizji przyszłości wykazuje tendencję zniżkową.

2. Wraz ze wzrostem poziomu mistrzostwa sportowego w gimnastyce, nasila się perspektywa wiązania przyszłej kariery życiowej ze sportem.

3. Realizowany przez byłe sportsmenki przebieg kariery zawodowej wskazuje na dominację zatrudnienia w instytucjach sportowych.

4. Brak sprecyzowanej wizji własnej przyszłości wynika stąd, że stojące u progu swej sportowej kariery młode dziewczęta, koncentrują się głównie na podejmowanych aktualnie działaniach, nie skupiając zaś swej uwagi na przyszłej karierze zawodowej.

Bibliografia

1. *Basiaga-Pasternak J.* Values hierarchy of students on the Academy of Physical Education, / *Basiaga-Pasternak J., Mirek W.* // *Annales Universitatis Marie Curie-Skłodowska. – Sectio D. – Lublin, 2005. – Vol. LX, suppl.XVI, t. 15. – S. 56-63.*

2. *Krawczyk Z.* Sport w zmieniającym się społeczeństwie / *Krawczyk Z.* – Warszawa : AWF, 2000.

3. *Sekuła-Kwaśniewicz H.* Sport zawodniczy a style życia. Studium socjologiczne kobiet czynnych w sporcie / *Sekuła-Kwaśniewicz H.* – Kraków : AWF, 1991.

4. *Karolczak-Biernacka B.* Sport – studium psychologiczne / *Karolczak-Biernacka B.* – Warszawa : AWF, 1991.

5. *Krawczyk Z.* Kariera sportowa / *Krawczyk Z.* //Sport w kształtowaniu kultury i osobowości. – Warszawa : AWF. 1983. – S. 103 – 173.

6. Sport gimnastyczny jako sposób realizacji kariery życiowej / *Perzyńska-Biskup A., Biskup L., Kapik-Gruca K., Opióła L.* // Tradycyjne i nowoczesne formy gimnastyki oraz tańca w perspektywie kultury fizycznej /red. *Ambroży T.* – Kraków : AWF, 2010. – S.307 – 319.

WIZJE PRZYSZŁOŚCI PO ZAKOŃCZENIU KARIERY ZAWODNICZEJ W SPORCIE GIMNASTYCZNYM

**Anna PERZYŃSKA-BISKUP, Krystyna KAPIK-GRUCA, Dorota LIPKA-NOWAK,
Dorota DUDEK¹, Stanisław SAWCZYN²**

¹*Akademia Wychowania Fizycznego, Kraków,*

²*Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu, Gdańsk, POLSKA*

Streszczenie. Sport gimnastyczny kobiet należy do dyscyplin, w których wcześniej rozpoczyna się karierę sportową, wcześniej też ją kończy. Czy wobec tego młode gimnastyczki zastanawiają się nad swoją przyszłością w trakcie realizacji zadań sportowych, czy też skupiają się wyłącznie na działaniach aktualnie podejmowanych. Badania przeprowadzono wśród gimnastyczek 53 klubów.

Słowa kluczowe: sport, gimnastyka, kobiety, praca, przyszłość.

REASONS FOR THE CHOICE OF SPORT AEROBIC IN AN ACADEMICALS CIRCLE

**Anna PERZYŃSKA-BISHOP, Christine KAPIK-Gruca, Dorota LIPKA-NOWAK
Dorothy DUDEK¹, Stanisław SAWCZYN²**

¹*Akademia Physical Education, Krakow,*

²*Akademia Physical Education and Sport, Gdańsk, POLAND*

Annotation. Women gymnastics belongs to those sport branches which one undertakes at very young age and finishes early too. Are the young gymnasts aware of it and think about their future or rather they are focused on actual sport goals. The survey was carried through gymnasts from 53 sport clubs.

Key words: sports, gymnastics, women, work, future.